

Лук'яненко О. В. Періодизація впливу аграрних реформ доби «відлиги» на повсякдення педінститутів УРСР / Лук'яненко Олександр Вікторович // Materiały VIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Europejska nauka XXI wiek - 2012» Volume 16. Historia. Muzyka i życie.: Przemysł. Nauka i studia - str.3-6.

Лук'яненко Олександр Вікторович

Полтавський національний педагогічний університету ім. В. Г. Короленка

Періодизація впливу аграрних реформ доби «відлиги» на повсякдення педінститутів УРСР

Перший період (1953-1954) у зміні ставлення освітян до сільського господарства був кризовим не тому, що протікав у рік після смерті багатолітнього керівника радянської імперії, але й через неузгодженість дій центру та інститутів по реформуванню зв'язків вищої школи з аграрним сектором. Теорія цього зв'язку шукалась освітянами у працях Сталіна [1, арк.27], за урядування Г. Маленкова [46, арк.25]. проте, теорія зблизилася з практикою після доповіді Хрущова у вересні 1953 року [3]. Після неї зближення вчительства з селом стало однією з провідних цілей. Так, у Харківському ДПІ відверто визнавали, що виші УРСР готували учителів здебільшого для села, проте студентська молодь села не знає. Тому його слід було вивчати «наживо» крізь курси сільського господарства та роботу на землі [4, арк.91].

Виші з сільським господарством, окрім періодичних практик студентів, з'єднували ботанічні сади, згодом реорганізовані в агробіостанції. Їхнє становище на зорі десталінізації бажало чекати кращого. Так, у Полтавському ДПІ у 1953 році усім його «сільським господарством» були 22 кролі, 1 бджолосім'я та риба. Та й то, поки дрімала вартова, у грудневі ночі, сімох вухатих вкрали невідомі зловмисники [5, арк.198]. Проблемою залишалась і врожайність ботсадів. Непоодинокими були випадки, коли директори садів, працювали не на виш, а на себе [6, арк.145]. Іноді овочі та фрукти з ботсаду реалізувались напряму жителям міст, які, як і педагоги інститутів, зазнавали

проблем у пошукові свіжих продуктів [7, арк.117]. Схожі проблеми мали у різних вишах УРСР з певними місцевими варіаціями. Так, у Черкасах 1953 року прикметною була справа «про злиденні гарбузи». Урожай потроху розпродували населенню: що потайки, що з дозволу адміністрації, перераховуючи гроші до бюджету вишу. Прибутки почали декларувати лише тоді, коли гарбузи почали псуватись і їх «дарували» черкасцям 20 коп. за кілограм. А що не встигли, довелося згодувувати інститутським коням [8, арк.10-11].

У перший період «аграризації освіти» навіть «допомога» провідних науковців селу викликала здивування та обурення місцевої влади. Згадаємо бодай критику дій полтавського педагога М. Петрика вищими партійцями, після того, як доярки одного з колгоспів звернулися до нього з проблемою падіння надоїв та смертністю поросят. Видний освітянин, на свою біду, «лише якимось сумнівно пособолізував», а потім «про це з іронією розказав» під час громадського осуду [9, арк.110]. Це говорить про штучність інтересу окремих освітян до проблеми сільського господарства, інколи про малу обізнаність теоретиків з практикою тогочасного села. Проте, кількість таких випадків з часом стане мінімальною, бо «аграризація свідомості» значно вплине на педагогічні колективи країни.

Основний період змін (1955-1957 рр.) почався з провадженням «великих реформ». Перша полягала у перейменуванні ботанічних садів у агробіостанції, що, на думку окремих освітян, набагато більше відповідало сільськогосподарським новаціям уряду, хоча згадаємо доречні слова заступника директора Полтавського ДПІ М. Гур'єва: «Був ботанічний сад, стала агробіостанція, а мало зміниться суть. На цих малих ділянках теж не роблять всього» [10, арк.56-57]. У світлі загальнодержавних ініціатив агробіостанції педагогічних вишів із 1956 року перейшли на обслуговування студентів [10, арк.85]. Окрилені реформаторськими потугами, полтавці уже першого року роботи на агробіостанції планували отримати 55 тис. крб. прибутку за рахунок ведення господарства. Схожі економічні здобутки у вирощуванні жита, вівса,

помідорів та іншої городини планували і в Черкасах [11]. Та результати не виправдали їхні чекання. Навіть долучивши до серії прибутку збирання хмизу та позапланово зайнявшись тваринництвом, студенти та викладачі плану за 1956 рік так і не виконали [12, арк.6]. Не даремно викладач Полтавського ДПІ С. Данішев констатував: «Чомусь у всіх людей кролі дають приплід, а в людей науки – здихають» (за рік біологи інституту спромоглися виростити лише 20 молодих тварин) [13, арк.44]. Так само тварини від недогляду, голоду та спраги вмирили і в уманських освітян. І якщо полтавці повторювали потуги по розведенню птахів і тварин, в Умані не намагались цим займатись. У 1956 році, продавши всіх курей, за виручені гроші просто закупили корму для піддослідних білок, забувши, що колись планували допомагати країні піднімати сільське господарство [14, арк.35].

Останній період зближення освітянського та аграрного початків у житті педагогів починається тоді, коли завершилися основні реформи у структурі закладів освіти й освоєнням педагогів азів аграрної науки (1958-1964 рр.), проте протягом усього періоду суттєвих змін не відбулося. Колективи педінститутів уже жили у тих умовах, які уряд та життя створили протягом попередніх двох періодів. Єдиним новим видом залученням молоді, яка не покинуть міста заради слави на цілині, до наближених до сільськогосподарських робіт, у вільний від навчання час, на канікулах та після лекцій прилучаються до висадження фруктових та декоративних дерев у містах та приміських зонах [15]. Уже на кінець 1950-х років самообслуговування у вишах мало позитивні наслідки. Студенти самотужки ввели у дію парники, зробили парове опалення та електрифікували агробіостанції. Для активізації молоді проводилися конкурси з трудового ентузіазму; перший 1959 року виграв Луганський педінститут [16, арк.188].

Саме у цей період досягла апогею «кукурудзоманія» [17]. Після тривалих лекцій з листом ЦК КПРС «Про посилення уваги до вирощування кукурудзи» [18, арк.81], студентам демонстрували навчально-пропагандистський фільм «Наш Микита Сергійович», у якому на фоні тракторів у полі, що прибирали

врожаї, та корів, що ласували кормами, голос упевнено розказував, про те, як, «оцінивши виключні якості кукурудзи, Микита Сергійович став її гарячим пропагандистом» [19]. Не меншими пропагандистами довелось стати і педагогічній молоді. Так, майбутні педагоги Сумщини часто виїздили до колгоспів з концертами. Одним з «гвіздків програми» були частівки: «Для нас в кукурузе – большой интерес. / Её плодоносная сила / Даёт нам свинью – безо всяких чудес – / В четыреста грамм ежедневный привес. / А раньше – 170 было» [20, арк.64].

У ці роки проявився успіх педагогів вишів по виведенню нових гібридних сортів кукурудзи. У 1958 році на самій лише агробіостанції Полтавського педінституту та орендованих територіях студенти висадили 55 га «королеви полів» [21, арк.6]. І не дивно, що з роками кількість викладачів та студентів, залучених до розробок проблеми вирощення кукурудзи, тільки збільшувалась [22, арк.104-106]. З часом кукурудза завоювала не лише сільськогосподарські угіддя, але і побут колективу вишів. Так, обласна преса із захватом розповідала, як у їдальні Полтавського ДПІ комсомолка О. Борщ купувала обід: «Зразу і не вибереш найсмачніші страви: тут п'ять перших блюд і п'ятнадцять других, з них п'ять із кукурудзи» (25% (!) [23]. Кукурудза стала символом останнього періоду аграрних реформ Хрущова, увійшла не лише до сільськогосподарської практики молоді, але й стала частиною (і далеко не такою улюбленою) повсякденного життя людей. Можна стверджувати, що попередні намагання «аграризувати» освіту перетворились в «кукурудзоманію», яка припинилась лише зі зміщенням Хрущова.

Отже, «аграризація» повсякдення освітян доби «відлиги» пройшла чіткі періоди розвитку: перехідний (кризовий) період (1953 – 1954 рр.), основний формуючий період (1955 – 1957 рр.) та оновлювальний (приспосувальний) період (1958 – 1964 рр.).

Список використаних джерел та літератури:

1. Архів Полтавського національного педуніверситету імені В. Г. Короленка (далі – АПНПУ), оп.1956 (Рос. відділ) (А-Г), спр.2156, 43 арк.

2. Там само, спр.2158, 38 арк.
3. Федорищев М. В навчальних закладах / М. Федорищев // Зоря Полтавщини. – 23 вересня 1953. – №190. – С.2.
4. Держархів Харківської області, ф.Р-4293, оп.2, спр.497, 96 арк.
5. АПНПУ, ф.3, оп.1953, спр. Накази. Т.2, 219 арк.
6. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.392, 233 арк.
7. АПНПУ, ф.3, оп.1954, спр. Накази. Т.2, 173 арк.
8. Держархів Черкаської області, ф.П-2187, оп.1, спр.15, 124 арк.
9. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.440, 154 арк.
10. Там само, спр.542, 104 арк.
11. Держархів Черкаської області, ф.Р-193, оп.8, спр.267, 18 арк.
12. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.569, 40 арк.
13. Держархів Полтавської області, ф.П-251, оп.1, спр.4830, 266 арк.
14. Держархів Черкаської області, ф.П-2087, оп.1, спр.18, 209 арк.
15. Ярмоленко Б. Прикрашуємо рідне місто / Борис Ярмоленко // Зоря Полтавщини – 7 травня 1958. – №90. – С.4.
16. ЦДАГО України, ф.1, оп.71, спр.226, 255 арк.
17. Гарін, Ф. Що то значить – кукурудза! / Федір Гарін // Зоря Полтавщини. – 27 березня 1962. – №65. – С.1.
18. Держархів Полтавської області, ф.П-15, оп. 2, спр.1956, 199 арк.
19. Новости дня. Хроники наших дней. Май 1954 года. №26 (Режисер : Дербишева Л.,1954).
20. Держархів Сумської області, ф.Р-2817, оп.3, спр.336, 65 арк.
21. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.632, 25 арк.
22. Держархів Полтавської області, ф.П-251, оп.1, спр.4835, 227 арк.
23. Марков Г. В робітничих та студентських їдальнях / Г. Марков // Зоря Полтавщини. – 16 березня 1956. – №55. – С.4.